

Надія Стрішенець,
к. і. н., заввідділом НБУВ

Бібліотека Конгресу США: основні етапи розвитку

Бібліотека Конгресу займає особливе місце в житті американського народу. За два століття її існування тут зібрано унікальний за обсягом та розмаїттям фонд, створено найповнішу в світі електронну бібліотеку. Історії становлення цієї виняткової книгозбірні та видатним особистостям, які сприяли накопиченню її фонду та розвитку, присвячено цю статтю.

Початок найбільшої бібліотеки сучасності було покладено 24. 04. 1800 р., коли Президент Сполучених Штатів Америки Джон Адамс підписав указ про постійне розташування парламенту у Вашингтоні, тобто про переїзд уряду США з Філадельфії до нової столиці. У п. 5 указу йшлося про бібліотеку: на закупівлю книг Конгресу виділялося п'ять тис. дол.

Для добору літератури та визначення перспективи розвитку бібліотеки було засновано Об'єднаний комітет. Розглядалося кілька напрямів, а саме: невелике зібрання робочих матеріалів з метою допомоги законодавцям у творенні законів; публічна бібліотека, доступна всім; Національна бібліотека, яка б обслуговувала уряд, але була б культурним, історичним зібранням новоствореної молодій держави на зразок європейських країн. Найцікавіше, що Комітет прагматично обрав перший шлях: просте, функціональне зібрання книг.

Цьому критерію відповідало і перше замовлення, надіслане до Лондона в червні 1800 р. Замовлялися книги з права, політології, економіки та історії, а також географічні карти, що можна розцінювати як далекоглядність членів Об'єданого комітету з огляду на пізніші геополітичні інтереси США. Одержані книги розмістили в одній із кімнат нового будинку Капітолія.

Уже в січні 1802 р. Конгрес прийняв другий законодавчий документ стосовно бібліотеки. Ним встановлювався порядок управління нею: Бібліотекар Конгресу (себто директор) призначається «Президентом Сполучених Штатів винятково» [1, с. 11]. Тобто не Конгресом, для потреб якого Бібліотеку було створено, а Президентом. Указаний порядок зберігся й до сьогодні.

Першим Бібліотекарем Конгресу Президент

Томас Джефферсон призначив близького друга — Джона Беклі. Спочатку всі книги привозилися з-за кордону. Видання, надруковані в США, стали з'являтися у бібліотеці як дари конгресменів. Вони пишались тим, що могли подарувати книги, надруковані у рідному штаті.

Бібліотека не мала власного постійного місця. Її фонди переносили з однієї кімнати до іншої, бо приміщення, яке та займала, ставало потрібне з тією чи іншою метою. Вона поступово зростала, але 24 серпня 1814 р. до Вашингтона ввійшли британські солдати. Було підпалено Капітолій, а з ним і бібліотеку. Згоріло все, зібране за 15 років. І тоді несподівано, зазначає дослідник її історії Ч. Гудрам, невеличка бібліотека, про яку ледве хто чув перед цим, стала об'єктом уваги преси, її втрату було прирівняно до втрати національного скарбу [1, с. 13]. Конгрес, підтримуваний обуреною громадськістю, постановив відновити бібліотеку в ще більшому обсязі.

Колишній Президент США Т. Джефферсон запропонував власну бібліотеку, додавши до листа докладний її каталог. Добре відомі й часто цитуються його слова: «Я не знаю галузі знання, яку Конгрес захотів би виключити з цієї колекції, тут немає книги, до якої члену Конгресу не треба було б звернутися за довідкою» [1, с. 14]. Але оскільки колекція включала книги іноземними мовами, видання з філософії, атеїстичного спрямування тощо, то рішення про її придбання було прийнято з перевагою всього в 10 голосів. Коли 6487 томів було одержано і розставлено на полицях, Бібліотека Конгресу (БК) знову стала реальністю, хоч і була вже дещо інакшою, ніж у початковому плані. Її склад був ширшим від просто допоміжних матеріалів для законодавців.

Зібрання Джефферсона було організоване за класифікацією знань англійського філософа Френсіса Бекона за 44 підрозділами. Після деякого доопрацювання вони існували у вигляді класифікаційної схеми БК протягом цілого століття. До початку ХХ ст. систематизатори Бібліотеки класифікували сотні тисяч томів усе за тими ж 44

розділами, за якими стояли книги в маєтку Джефферсона у Вірджинії.

Напередодні Різдва 1825 р. знову трапилася пожежа. Її вдалося ліквідувати, а шкода, заподіяна нею, була незначною. В 1832 р. Конгресом було прийняте важливе рішення про створення окремого юридичного підрозділу БК. На той час у БК налічувалося 24 тис. од. зб. Це порівняно небагато, коли згадати, що Королівська бібліотека в Парижі мала вже близько півмільйона томів.

Але з 1840 р. комплектування зростає. Цьому сприяв закон, який дозволяв обмінювати дублети на інші, потрібні читачам книги. І що важливо: Конгрес постановив передавати Бібліотеці з метою книгообміну 50 прим. кожного документа, надрукованого ним. Так започатковувалася широка програма міжнародного книгообміну, яка дала змогу одержати офіційні видання багатьох країн світу і, що не менш суттєво для геополітичних інтересів США, забезпечила надходження офіційних публікацій Конгресу до фондів бібліотек світу.

Наприкінці 1851 р. у БК знову сталася пожежа. Було пошкоджено 35 тис. прим. друку. Загинула майже вся колекція карт, портрети перших президентів: Вашингтона, Адамса, Джефферсона; і, що найболісніше було сприйнято американцями, знищено близько двох третин книг з колекції останнього. (Зауважу, що нинішні фахівці Бібліотеки докладають зусилля, спрямовані на її відновлення та реконструкцію. Оголошено, в т. ч. через Internet, пошук книг. Навесні цього року видання, які вдалося віднайти, експонувалися на приуроченій до ювілею виставці «Геній свободи»). Після пожежі повністю збереглася лише юридична бібліотека, що знаходилася в окремій кімнаті. Цими подіями завершується початковий етап історії БК і після призначення Президентом А. Лінкольном у 1864 р. на посаду Бібліотекаря Конгресу Ейнсворта Споффорда починається її другий етап — становлення.

Після Джефферсона Споффорд був другою особистістю, вплив якої на розвиток Бібліотеки став вирішальним. Від своїх попередників він успадкував дві кімнати у приміщенні Капітолія, сім співробітників і 80 тис. книг. Новий Бібліотекар був переконаний, що насамперед потрібно впорядкувати Закон про авторське право. До нього він переглядався кілька разів і щоразу право депонування передавалось від установи до установи, книги в яких часто (напр., у Державному департаменті) взагалі залишалися неопрацьованими. На час приходу Споффорда діяв Закон 1846 р. За ним право на обов'язковий примірник одержати: щойно заснований Смітсонівський інститут, Державний департамент і Бібліотека Конгресу. Кожна з цих установ мала всі підстави стати зібранням національного друку. Ейнсворд Споф-

форд 33 роки життя присвятив тому, щоб саме БК стала зібранням національного масштабу.

На його вимогу новий Закон про авторське право від 1870 р. закріпив порядок, за яким усе, що претендувало на авторське право: книги, карти, музичні твори, гравюри, фотографії, — повинно було перебувати під контролем БК, а два примірники кожного твору — передані до неї протягом 10 днів з дня виходу. Як зазначає в своїй книзі Ч. Гудрам, наслідки перевершили всі сподівання [див. 1, с. 22]. В наступні 25 років БК одержала 372 тис. книг, 260 тис. журналів, десятки тисяч музичних творів, фотографій, гравюр, естампів та інші матеріали, котрі йшли невинним потоком. Споффорд звернувся до Держдепартаменту та інших установ, які в різні роки мали право депонування, і забрав те, що не потрапило до Бібліотеки раніше. Т. ч. всі вони втратили шанс стати Національним книгосховищем. Отже, створивши підрозділ авторського права, БК у простий, але дуже дієвий спосіб розв'язала проблему надходження обов'язкового примірника.

Уже в ті роки величезного значення надавалося збиранню видань з історії Америки. Національна бібліотека, як заповідав Джефферсон, повинна бути збирачем і охоронцем національних традицій. Сам Споффорд у щорічних звітах Конгресу наголошував, що вона має представляти повний продукт американської думки у кожній галузі науки і літератури. Він вирішив розв'язати проблему закупівлею цілих, систематично підібраних бібліотек. Найбагатша колекція «Амерікана» була у приватному зібранні видавця Петера Форса. На неї претендувало Нью-Йоркське історичне товариство, але втрутився Споффорд і переконав Об'єднаний комітет у необхідності її придбання для БК. Конгрес виділив 100 тис. дол. Було придбано подібну колекцію і в історика Ф. Паркмена та інших власників.

Нестримний потік літератури викликав значні труднощі з її розміщенням. І невдовзі боротьба за місце (простір) починає переважати й забирати всю енергію. Книжки були в коридорах Капітолія на спеціально змонтованих дерев'яних полицях, на його горищі, у холах між робочими кімнатами, ледь не під ногами членів Конгресу та їх відвідувачів [див. 2, с. 28]. У 1880 р. в зв'язку з такою перевантаженістю Об'єднаний комітет почав турбуватися з приводу можливої пожежі.

Колектив Бібліотеки спрямував усі зусилля на спорудження власного приміщення. Було оголошено відкритий конкурс, в якому взяли участь 27 провідних архітекторів. Переможцем, хоча й не відразу, було визнано проект з фасадом у стилі італійського Ренесансу. Після дискусії в Конгресі стосовно розташування Бібліотеки (пропонувалося зводити вниз Капітолійського пагорба, поруч

з ботанічним садом, на шляху до Білого дому на площі Правосуддя тощо) обрали місце якраз навпроти Капітолія, за сквером. Було знесено два квартали, і в 1889 р. будівництво розпочалося. За кілька років виросла велична споруда. 20 скульпторів і 23 художники працювали над внутрішнім оздобленням. Пишно декорована із використанням італійського (з Верони), французького та місцевого мармуру, зі світлими, високими читальними залами, вона вражає й тепер. Перебуваючи тут, здається, немов знаходишся в художньому музеї. Екскурсоводи із задоволенням розповідають про всі етапи спорудження Бібліотеки, наголошуючи, що коштів було витрачено менше, ніж закладалося при плануванні.

Нове приміщення відкрили 1 листопада 1897 р. Після 33 років відданої праці Споффорд привів Бібліотеку на обіцяну вершину. Ч. Гудрам зазначає, що того року і наступного відвідувачі наповнювали холи БК, ніби тут була всесвітньо відома виставка [див. 2, с. 34]. То було досягнення, на яке Споффорд сподівався, і навіть більше. Але чотирма місяцями раніше до офіційного відкриття книгозбірні він залишив посаду.

Перед цим, наприкінці 1896 р., Об'єднаний комітет призначив слухання щодо БК і Американська бібліотечна асоціація (АБА) надіслала шість бібліотекарів для участі в заході. Мелвіл Дьюї та Герберт Патнем уникали прямої критики Споффорда. Але було зрозуміло: їх погляди на функції Бібліотеки відрізняються від його поглядів. Невід'ємною рисою національної бібліотеки, вважали вони, є те, що до неї «бібліотеки всієї країни можуть звернутися за підтримкою, керівництвом і практичною допомогою» [4, с. 783]. Їх непокоїло те, що тисячі бібліотекарів мусять витрачати час на перегляд, класифікацію і опис одного й того ж видання. Чому одна надбібліотека не може робити цього один раз, якісно і надавати копію іншим? Централізована каталогізація, міжбібліотечний абонемент, зведений національний каталог — обов'язкові, на їх думку, для національної бібліотеки. У підсумковому документі, підготовленому Патнемом, відзначалося, що у БК, здається, втратили розуміння головного її призначення — використовуватись! Неопрацьованими залишалися сотні тисяч книг, карт, величезна кількість періодики. З трьох основних засад функціонування бібліотеки: комплектування, обробки і використання — Споффорд найповніше встигав робити лише перше.

Про його наступників один із дослідників написав так: «Наші батьки вірили, що Бог допомагає дурням, п'яницям і Сполученим Штатам і якщо це так, він благословив Республіку двома наступниками Споффорда» [2, с. 36]. Першим з них був журналіст Джон Янг. Він був незвичайно

здійбною людиною. Йому вдалося започаткувати кілька найпрогресивніших програм в історії БК. Його реальним внеском став підбір найкращого в усій країні штату бібліотекарів. Він справедливо вважав, що головна книгозбірня мусить мати найкваліфікованіших фахівців. У новому приміщенні Конгрес дозволив замість 42 осіб розширити штат до 108 співробітників. Серед них, до речі, залишався і Споффорд, який продовжував сумлінно працювати. На інші вакансії, особливо ключові, Янг брав на роботу найкращих фахівців з усієї Америки. Так керівником відділу каталогізації він запросив головного каталогізатора Бібліотеки Вісконсінського університету; головному бібліотекарю штату Нью-Хемпшир доручив підрозділ замовлень; відомий фахівець з архівної справи очолив відділ рукописів та ін.

Янг, колишній посол, особливо усвідомлював важливість вивчення іноземного досвіду. Він планував використати широку мережу іноземних представництв як посередників у комплектуванні фондів. За допомогою Держсекретаря США було розіслано 500 листів-інструкцій американським послам і консулам з докладним зазначенням того, які іноземні матеріали можуть бути корисними для Бібліотеки, з описом умов їх надсилання.

У цей період вдалося також добитися дозволу Конгресу на видачу книг дорослим читачам вдома, запроваджено МБА, щоб підтримати науковців по всій країні. Янг намагався організувати обробку півмільйонного неопрацьованого фонду, створити наукову систему класифікації. Але його підвело здоров'я. На початку 1899 р. він помер, пробувши на посаді Бібліотекаря Конгресу всього 1,5 року. Однак його вплив на розвиток БК відчувався ще довго.

Про те, яке значне місце займала Бібліотека в суспільній свідомості, свідчить і той факт, що інтерес до майбутнього наступника Янга був величезним. Питання широко дискутувалося в пресі. Як результат, президентові Мак-Кінлі було рекомендовано понад 50 кандидатів. Він обрав колишнього конгресмена з Бостона Самуеля Барроуза, але Об'єднаний комітет виступив проти цього призначення. Бібліотечна асоціація також наполегливо пропонувала іншу особу — 38-річного бібліотекаря Бостонської публічної бібліотеки Герберта Патнема. Саме його після узгоджень і переговорів з Конгресом і було призначено в березні 1899 р.

Герберт Патнем — третя видатна постать в історії БК. Він очолював Бібліотеку 40 років. І так, як і Споффорд, передавав Бібліотеку наступнику вже зовсім іншою. Ч. Гудрам справедливо зауважує, що коли за Споффорда Бібліотека будувалася, за Янга заселялася, то за Патнема вона почала використовуватися. Керівництво Патнема було

назвичайно успішним, хоча його стиль був далеким від того, який прийнято вважати правильним. Усі керівники підрозділів доповідали прямо йому, він не дотримувався ніякої ієрархії. Але якщо на початку його праці їх було 9, то в кінці кар'єри вже 36 і робити це ставало дедалі складніше, адже за ними стояли 1100 співробітників. Коли керівники збиралися на практично щоденні наради, вимагав, щоб усі розпорядження не занотовувалися, а запам'ятовувалися ними. Патнем був суворим адміністратором, його шанували й боялися. Здавалося, не було нікого ні у Бібліотеці, ані поза нею, хто міг би якось суттєво впливати на нього.

Треба підкреслити, що американські бібліотекарі далеко не завжди одержували заробітну плату, подібну до нинішньої. Протягом усіх років перебування Г. Патнема на посаді, — зазначає Ч. Гудрам, — вони отримували менше одного долара в день [2, с. 36]. Платня самого керівника БК була істотно нижчою, ніж у службовців його рівня у Вашингтоні. Але існує багато свідчень, що фахівці просилися працювати в БК, дехто навіть безплатно. Крім почуття високої місії і патріотизму, які вселяв у оточуючих Патнем, частина з цих людей, маю на увазі фахівців бібліотечної справи, керувалися і цілком прагматичними цілями — навчитися працювати, здобути неоціненний досвід поруч з таким професіоналом. (До речі, інститут волонтерів, тобто людей, котрі працюють без оплати, дуже поширений у США. І зараз багато осіб працюють у БК волонтерами. Приміром, у значно меншій за обсягом Президентській бібліотеці Рейгана у Каліфорнії налічується 50 таких волонтерів. Виходять вони на роботу за спеціально складеним графіком — один раз на тиждень).

Вище згадувалося, що протягом усього першого етапу діяльності БК головним було придбати й розмістити бібліотеку, звести для неї приміщення, а опрацьовувати встигали лише якусь частку фонду. Тому в цей період існування Бібліотеки — на початку нового століття, особливу увагу було звернуто на каталогізацію. Патнем вирішив, крім опрацювання сотень тисяч книг, 230 тис. музичних творів, «багатьох тонн періодики та газет», рекаталогізувати кожен том, який був на полицях. Одночасно мав намір втілити в життя план Янга — перетворити книжкові каталоги в карткові (описи були рукописні в книжковій формі) і використовувати оновлені предметні рубрики до кожного переглянутого опису. Він вважав, що допоки це не буде зроблене, нормальне обслуговування неможливе.

У зв'язку з розгортанням масової каталогізації Патнем звернувся до 400 бібліотек і 17 бібліотечних комісій. Хотів з'ясувати, як вони поставляться до того, щоб БК не лише каталогізувала та друкувала картки для своїх потреб, а й робила

додаткові копії цих карток і надсилала до бібліотек (за ціну, котра включала друкування плюс 10%). Відповіді не забарилися. Незабаром дедалі більше бібліотек країни почали повністю залежати від БК у більшій частині каталогізації. Такий стан справ — залишається й нині. Відтак правила каталогізації БК, розуміли фахівці, мали стати професійним стандартом. Тому БК об'єднала зусилля з Асоціацією, щоб виробити стандартні правила опису.

Тоді ж на початку століття стали вирішувати не менш складне питання класифікації. Ще за Янга відмовилися від класифікації Джефферсона (Бекона), як безнадійно обмеженої, і звернулися до Десяткової класифікації Дьюї. Однак після ретельного вивчення й тривалих дискусій із самим Дьюї прийшли до невтішного висновку, що вона не відповідає обсягам фонду БК, оскільки не деталізована і багато ділень її таблиць могли зібрати цілий поверх книг. Міжнародний бібліографічний інститут у Брюсселі знайшов вихід. На засадах класифікації Дьюї він розробив деталізовану Універсальну Десяткову Класифікацію. Але в Бібліотеці Конгресу пішли іншим шляхом.

За основу було взято схему, розроблену Чарлзом Кеттером (ім'я — добре відоме кожному бібліотекарю завдяки його авторським таблицям). Кілька випусків класифікації Кеттера вийшли друком ще в 1893 р. Він невтомно пропагував її, у т.ч. і в Європі на Міжнародній конференції бібліотекарів у Лондоні (1897) та у Міжнародному бібліографічному інституті у Брюсселі. Саме класифікацію Ч. Кеттера, хоча дещо і незакінчену, було взято за основу класифікації БК — нині широко відомої, як, зрештою, і його колеги по АБА — М. Дьюї. Класифікація Дьюї, хоч і була відхилена фахівцями БК, зараз використовується у невеликих бібліотеках. Тому систематизатори БК на кожній книзі поряд з індексом класифікації БК проставляють індекс класифікації Дьюї.

Бібліотека продовжувала розвиватися, але вже поза стінами Конгресу. Почалися нарікання з боку його членів. Адже, незважаючи на всі незручності перебування її в стінах Капітолія, раніше все було у них під рукою. Коли в 1912 р. Комітет Конгресу зацікавився тим, як використовується Бібліотека для його потреб, то виявилось, що лише кожен п'ятий конгресмен послуговується нею і не обов'язково для службових потреб. Це стурбувало Конгрес. Крім того, в штаті Вісконсін з'явився цікавий досвід. Влада штату, відчуваючи брак інформації, необхідної для прийняття рішень, поєднала ресурси головної бібліотеки штату та фахівців міського університету, утворивши довідкову законодавчу службу. Новостворений орган працював над дослідженням можливих шляхів удосконалення роботи місцевого уряду, використовуючи

дані науки та досвід розв'язання подібних проблем іншими штатами, виробляв проекти можливих законодавчих документів.

Патнем, не гаючи часу, докладно проаналізував досвід цієї й аналогічних служб, у т. ч. в Європі, і, виробивши відповідний проект, подав його до Конгресу. Так було започатковано Службу досліджень Бібліотеки Конгресу — ще один внесок Патнема у розвиток БК.

У ці роки використовувалася кожна можливість поповнення фонду «Амегісапа». До відділу рукописів почали надходити президентські архіви. В 1917 р. їх передав Т. Рузвельт, потім В. Тафт, вдова В. Вільсона; одержано архіви Д. Вашингтона та ін. Розшукувалися цінні зарубіжні матеріали. Саме за Патнема було придбано відому бібліотеку з російської історії і культури (80 тис. од.) за чверть її реальної вартості, а також ретельно відібрані книги з Японії, знамениті китайські енциклопедії тощо.

Патнем, свідомий високої ролі Бібліотеки в інтелектуальному житті країни, й сам часто виступав з лекціями перед ученими та бібліотекарями країни і створив для своїх співробітників постійно діючий круглий стіл. Це була форма спілкування бібліотекарів з відомими діячами, визначними особистостями. У дні засідань круглого столу в ідальні для співробітників за ланчем збиралися бібліотекарі й запрошені сюди письменники, державні діячі, дипломати, заїжджі інтелектуали. Це була унікальна можливість у неформальній обстановці безпосередньо поспілкуватися з ними, сприяло піднесенню рівня бібліотекарів, викликало у них гордість за свою установу.

Бібліотека росла, з'являлися нові й нові відділи, що, як і раніше, підпорядковувалися директору. Серед них такі принципово нові, як, приміром, відділ для сліпих. Адже під керівництвом Патнема було створено національну програму обслуговування цих людей, якою передбачалося зокрема широке використання міжбібліотечного абонементу для розповсюдження книг, передача дублетних для БК примірників із шрифтом Брайля та ін. Саме тоді було збудовано найбільшу систему МБА в країні, і кожен одержав змогу прочитати книгу в своїй місцевій бібліотеці. Патнем був гарячим її прихильником. Коли йому говорили, що, мовляв, книги треба берегти для нащадків, він відповідав: «Вважайте, що ми і є ті нащадки» [2, с. 37].

БК видавала серії численних бібліографічних покажчиків «Книги про...». Це допомагало науковим установам знати, що зберігається у книгозбираннях. Було розпочато незвичайний для книгозбірні напрям — музичний. Патнем знайшов спонсора, який подарував 5 скрипок Страдіварі, а Елізабет Кулідж спонсорувала будівництво залу для гри на них. І нині діє ця найстаріша, найак-

тивніша програма камерної музики в Америці, звучать музичні твори із фондів Бібліотеки.

Важливе досягнення Патнема, як наслідок його попереднього досвіду бібліотекаря, — узгодження політики БК з інтересами американського бібліотекознавства [див. 5]. Адже часто великі бібліотеки розвиваються досить ізольовано від потреб бібліотечної системи всієї країни. У цій діяльності БК здобула підтримку Конгресу, професійних бібліотекарів і американських науковців. Сам Патнем був тісно пов'язаний з АБА, обирався її президентом у 1903—1904 рр., 15 років перебував у Раді.

Як і Споффорд, він закінчив свою кар'єру відкриттям у квітні 1939 р. нового приміщення для свого наступника. Незабаром пішов у відставку, але ще протягом 15 років акуратно відпрацьовував свої години у Бібліотеці, приймав відвідувачів, завжди був готовий надати консультацію. Маючи 93 роки, залишив БК остаточно. Через рік, у 1955 р. він помер. Патнем не залишив жодних спогадів. Його біограф Д. Коул вважає, що віхами досягнень цієї видатної людини є 40 щорічних звітів про роботу Бібліотеки, підготовлених з 1899 по 1939 р. [3, с. 688]. Патнем передав своєму наступникові вже зовсім іншу бібліотеку: фонд з 850 тис. од. зріс до 6, 4 млн. од., штат із 134 — до 1300 осіб.

Президент США Франклін Рузвельт призначив наступником Патнема поета Арчибальда Маклиша. Проти цього рішення, оскільки майбутній керівник не був професійним бібліотекарем, виступила АБА. Її президент, Фергюсон надіслав Рузвельту листа, котрий починався так: «Ми гадаємо, що призначення Маклиша Бібліотекарем Конгресу обернеться бідою» [1, с. 48]. Текст підписали 1400 бібліотекарів, учасників з'їзду АБА. Але затверджений Сенатом, А. Маклиш прийшов до БК. За дуже короткий час він зумів завоювати добре ставлення співробітників. І вже на наступному з'їзді АБА його тепло вітала американська бібліотечна спільнота.

Насамперед Маклиш, бажаючи оцінити реальний стан, створив відповідні комісії для вивчення кожної дільниці роботи БК. Причому до цих комісій увійшли не фахівці своєї установи, що завжди неминуче породжує суб'єктивізм і втрату новизни сприйняття, а провідні бібліотекознавці країни. Було одержано 18 звітів з рекомендаціями стосовно усунення недоліків. У 1940 р. в Бібліотеці провели структурну реорганізацію. 36 відділів розділено на кілька груп (п'ять, а пізніше — шість). Наприклад, група обробки включала п'ять відділів — комплектування, каталожного опису, предметизації та ін. Новий директор, на відміну від Патнема, безпосередньо мав справу лише з кількома їх керівниками.

Було переглянуто завдання Бібліотеки. Вирішено, що не можна зібрати всього, мусить бути відбір надходжень. Саме тоді було вироблено три його канони, якими керуються донині. Вони визначали основні принципи комплектування: 1) БК комплектує все, необхідне для роботи Конгресу; 2) збирає та зберігає все, що відображає життя та досягнення народу США; 3) Комплектує представницьку збірку праць тих авторів, чий досвід може знадобитися чи стосуватися народу США.

Ці загальні канони було деталізовано з виділенням напрямів, повинних комплектуватися вичерпно, що вибірково, а котрі, як, скажімо, клінічна медицина та сільське господарство, передані спеціальним національним бібліотекам. Пріоритети комплектування, розвинені й оновлені, існують і досі. Вони сформульовані, приміром, у статті Д. Уршела, де йдеться про сучасну політику комплектування БК [див. 6].

Невдовзі почалася Друга світова війна. Президент Ф. Рузвельт вдавався до досвіду Бібліотекаря Конгресу й інших висококваліфікованих співробітників БК: і для організації роботи окремої служби, котра займалася військовою інформацією, й для підготовчих робіт з метою створення ЮНЕСКО та ін. Врешті-решт А. Маклиша було призначено помічником Держсекретаря. Він залишив БК. Його співробітники говорили, що працюючи з ним, у них було враження, ніби вони існують у хвості комети [1, с.53]. Під керівництвом Маклиша БК підійшла підготовленою до вимог, які поставив перед бібліотеками інформаційний бум. На 1944 р., коли він залишив БК, вона мала нинішні її обриси. (До речі, А. Маклиш, як і Г. Патнем, прожив довге життя й помер у 90 років).

Цікаво, що коли на посаду Бібліотекаря Конгресу після нього був призначений Л. Еванс (Маклиш привів його до БК на посаду керівника Служби законодавчого забезпечення, а той не був бібліотекарем ні за освітою, ні за досвідом), то АБА, вражена діяльністю Маклиша, прийняла нового керівника з мінімальними коментарями. В 1953 р. Еванс обійняв посаду Генерального директора ЮНЕСКО і на його місце прийшов К. Мамфорд — перший Бібліотекар Конгресу, котрий не лише за досвідом, а й за освітою був бібліотекарем (мав ступінь з бібліотекознавства Колумбійського університету). Перебував на чолі БК протягом 20 років. Упродовж них БК остаточно набрала нинішніх обрисів. У 1980 р. було відкрите нове — третє приміщення Бібліотеки — будинок Медісона. Всі три будівлі, розміщені поряд, неподалік від Капітолія, для всіх їх знайшлося місце в самому центрі американської столиці. Надзвичайно зручно і те, що з'єднані вони між собою підземним переходом. Усі три — носять імена президентів США. У найстарішому приміщенні (Джефферсо-

на) завжди людно. Сюди приїздять люди з різних регіонів країни, іноземці, щоб просто оглянути архітектуру, оздоблення будинку, основні читальні зали, численні й часто незвичайні виставки. Регулярно, кілька разів на день, для відвідувачів проводяться екскурсії. Кількість екскурсантів — необмежена. Коли людей збирається багато, то виходить не один, а два-три екскурсоводи одночасно. Як правило, це немолодого віку, досвідчені люди, котрі про книгозбірню, здається, знають усе. Нині Бібліотеку, що налічує понад 115 млн. од. зб., 460 мовами, очолює 13-й Бібліотекар Конгресу — історик Джеймс Біллінгтон, призначений у 1987 р. Президентом США Рональдом Рейганом.

На закінчення огляду історії Бібліотеки Конгресу варто звернути увагу на те, що в ювілейному році вийшла її фундаментальна ілюстрована історія, а на кінець 2000 р. планується випуск енциклопедії, 150 статей якої також присвячені цій найбільшій у сучасній історії скарбниці знань.

1. Goodrum Ch. The Library of Congress. — New York; Washington: Praeger Publishers, 1975. — 292 p.

2. Goodrum Ch. Treasures of the Library of Congress. — New York: Harry N. Abrams Inc. Publishers, 1980. — 318 p.

3. Cole J. Y. Putnam, Herbert // ALA World Encyclopedia of Library and Information Services. — Chicago; London, 1986. — P. 687—688.

4. Cole J. Y. Spofford, Ainsworth Rand // ALA World Encyclopedia of Library and Information Services. — Chicago; London, 1986. — P. 782—784.

5. Cole J. Y. The Library of Congress and the Library Community // The Library of Congress Information Bulletin. — 1999. — Vol. 58, No. 8. — P. 186—187.

6. Urschel D. The Desire to Acquire: Detailing the Library's Selective Acquisition Process // Ibid., 1997. — Vol. 56, No. 14. — P. 292—295.

Додаток

БІБЛІОТЕКАРІ КОНГРЕСУ*

	Роки життя	На чолі Бібліотеки
Джон Беклі	1757—1807	1802—1807
Патрік Магрудер	1768—1819	1807—1815
Джордж Ваттерстон	1783—1854	1815—1829
Джон Міен	1790—1863	1829—1861
Джон Стефенс	1828—1882	1861—1864
Ейнсворт Споффорд	1825—1908	1864—1897
Джон Янг	1840—1899	1897—1899
Герберт Патнем	1861—1955	1899—1939
Арчібальд Маклиш	1892—1982	1939—1944
Лютер Еванс	1902—1981	1945—1953
Квінсі Мамфорд	1903—1982	1954—1974
Даніель Бурстін	1914—	1975—1987
Джеймс Біллінгтон	1929—	1987—

* Підготовлено за матеріалами Internet-сторінки Бібліотеки Конгресу «Jefferson' Legacy. A Brief History of the Library of Congress. Librarians of Congress».